

ROMANIAN VALUES AND ESOTERICISM IN BUCURA DUMBRĂVĂ'S LIFE AND WORK

Constantina Raveca Buleu, PhD, Researcher, "Sextil Pușcariu" Institute for Linguistics and Literature, Cluj-Napoca

Abstract: Born in Bratislava as Fanny Szekulicz, the charismatic Bucura Dumbravă joined the Romanian royal court as lady companion of Queen Elisabeth (Carmen Sylva). The paper intends to summarize her presence, ideas and spiritual activity by making a comprehensive inventory of her threefold fields of interest, as a writer (Haiducul/The Outlaw, written initially in German; Pandurul / The Pandour), as a pioneering mountaineer (she wrote Cartea muntilor / The Book of the Mountains) and especially as the initiator of formal Theosophy in Romania. In this respect, she joined the international milieu of Theosophy, traveled to conferences and congresses, and constantly tried to make Theosophy the symbolic umbrella of her life, even her ardent passion for mountaineering – the lake Bucura, in the Retezat Mountains, bears her name – being presented in symbolic keys, as extracted from the symbolism of the Sacred Mountain promoted by the esoteric. Mircea Eliade (in Doctor Honigsberger's Secret) and Mateiu I. Caragiale (in Craii de Curtea-Veche) ambivalently reflected her presence and work, but directly acknowledged the idea that Fanny Szekulicz had been a central figure of the society of her epoch, whose history she tried to understand and project through esoteric and spiritualist auspices.

Keywords: Romanian esotericism; theosophy; Bucura Dumbrava; sacred mountain; Carmen Sylva; Mircea Eliade

Născută la Bratislava în 1868, cu numele real de Fanny Szekulicz (Ștefania Seculici), Bucura Dumbravă¹ se mută la București în 1873, unde tatăl ei, Iuliusz Szekulicz devine unul dintre sfătuitoarii regelui Carol I și, pentru o vreme, directorul Societății de Asigurări „*Dacia Română*”. Potrivit lui Radu Cernătescu², Iuliusz Szekulicz ar fi fost pe la 1910 Întâiul Supraveghetor și apoi Venerabilul deputat al lojii masonice *Zur Bruderlichkeit* din București, ceea ce ar asigura un *background* inițiativ familial nu numai pentru propensiunile teozofice ulterioare ale Bucurei Dumbravă, ci și pentru activarea sa în cadrele unei societăți secrete, ea conducând în perioada interbelică ritualul de adopțiune al Masoneriei românești. Oricum, apropierea de familia regală înseamnă pentru Bucura Dumbravă nu numai ascensiune socială – ea devenind una dintre doamnele de onoare ale reginei Elisabeta (Carmen Sylva) –, ci și o deschidere intelectual-spirituală extrem de nuanțată. Formată în sfera de influență a reginei, își dezvoltă gustul pentru literatură și pentru tot ce înseamnă specific național românesc, iar prezența constantă la Castelul Peleş îi trezește interesul pentru drumețiile montane.

Rezultatul pasiunii pentru alpinism este o carte apărută în 1920, cu titlul *Cartea munților*, veritabil ghid pentru oricine vrea să se aventureze prin munții Bucegi, Făgăraș sau Retezat, scrisă la îndemnul lui Emanoil Bucuța, care reușește să coaguleze în epocă un grup substanțial de entuziaști ai muntelui, adunați, la inițiativa Bucurei Dumbravă, în prima asociație montană „*Hanul Drumeților*”. Botezarea unui vârf din Munții Bucegi (vârful ocolit,

¹Aspectele bio-bibliografice și receptarea ficțională a Bucurei Dumbravă au făcut obiectul articolului meu *Bucura Dumbravă și teozofia*, publicat în „*Contemporanul/ Ideea Europeană*”, nr. 7, 2012, p. 19

²Radu Cernătescu, *Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române*. Editura Cartea Românească, București, 2010, p. 181

de lângă Omu) cu numele Bucurei Dumbravă pare un omagiu pe măsura iubirii ei pentru munte, dusă până la credința într-un soi de farmakologie mistică, legenda spunând că și înainte de moartea sa în spitalul din Port Said, ea ar fi declarat că doar vederea munților ar mai putea să o însănătoșească.

Coagulând pasiunea pentru munți, preocupările filantropice, propensiunea pentru societăți mai mult sau mai puțin secrete și talentul organizațional, Bucura Dumbravă se implică în organizarea cercetașelor din România, scriind în 1916 inclusiv un apel în acest sens, intitulat *Gata pentru Bine*, aceasta fiind și deviza cercetașelor.

O altă expresie a contaminării cu valorile românești este preocuparea pentru istoria și etnologia românilor. Dacă cea din urmă se manifestă prin activități de conservare a folclorului, desfășurate în cadrul unor grupări și societăți din care făceau parte multe doamne din anturajul reginei Elisabeta, cea dintâi se convertește într-un interes quasi-academic, fundamental pentru elaborarea romanelor sale istorice, *Haiducul* (1907) și *Pandurul* (1910), primele dintr-o proiectată trilogie intitulată *Spărgătorii de valuri*, scrise în limba germană și traduse în română de Teodor Nica, respectiv Elisa I. Brătianu.

Personalitatea complexă a Bucurei Dumbravă nu scapă de exercițiile ficționalizante, concentrate, în mod previzibil, mai ales asupra dimensiunii ezoterice a activității ei. O primă oglindire literară vine din direcția unui alt spirit fascinat de fenomene ezoterice, Mateiu I. Caragiale, și este marcată de o dezavuare ironic-superioară, destul de des întâlnită în câmpul de bătaie al ezoterismelor concurente. Prezență constantă în cercurile ezoterico-mondene ale epocii, cu propensiuni oculte alimentate de reverii aristocratice, Mateiu I. Caragiale desființează sarcastic teozofia, mișcările și personalitățile legate de ea, în paginile *Craior de Curtea-Veche*: „*Pentru nimic, Pașadia n-ar fi scăpat prilejul de a ponegri ce era românesc. Pantazi îi lua întotdeauna parte, dar fără pornire; la unul era înverșunarea împotriva unei ființe iubite care-l trădase, la celălalt numai disprețul față de o rudă săracă. În schimb, Pirgajungea să se mire el singur cât era de patriot și nu pot să uit cum, mergând odată să-l iau de la o adunare de cioclovine îmbrăcate toate în port național, dar fără a vorbi una boabă românește, m-am crucit și eu, ca de altă aia, când l-am văzut, dulce păstoraș al Carpaților, cu cavatul în brâu, învărtind o bătută zuralie cu teozoafa Papura Jilava*”³.

Pașajul interesează din mai multe puncte de vedere. Pe de o parte, aluzia la patriotismul ostentativ afișat de entități incongruente etnic și lingvistic cu perimetrul românesc transcrie în cheie ironic-negativă o inițiativă născută în anturajul reginei Elisabeta: Societatea Chindia, fondată de Fanny Seculici în 1905. Scopul acesteia era cultivarea gustului pentru jocurile naționale și portul popular, iar dintre manifestările ei merită amintit un film documentar din 1913, *Jocuri naționale executate de membrii Societății Chindia*. Pe de altă parte, Mateiu I. Caragiale oferă o interpretare menită să desconsidere manifestările proxime teozofiei. În opinia lui Radu Cernătescu⁴, Societatea Chindia funcționa ca paravan exoteric pentru Societatea Teozofică și disimula un atelier de lucru al Masoneriei Mixte (singura care permitea inițierea femeilor în lojele masonice), numită în 1905 Masoneria Universală, condusă de Annie Besant (Maestră Suverană), cu care Bucura Dumbravă (gradul 9, Divă a Crucii cu Trandafir) a corespondat. Annie Besant este succesoarea Helenei Petrovna Blavatsky la conducerea Societății Teozofice. Militantismul ei organic condiționează campaniile ei socialist-feministe pentru emanciparea și ameliorarea condiției femeii în secolul al XIX-lea, pentru controlul natalității și pentru apărarea drepturilor muncitorilor. După convertirea ei la

³Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, postfață și note de Barbu Cioculescu, Editura Nemira, București, 2008, pp. 70-71

⁴Radu Cernătescu, op. cit, pp. 181-182

teozofie (1889), același militantism face ca Annie Besant să se implice în cauze cu miză socio-politică majoră, notabil fiind mai ales rolul ei în cadrul Congresului Național Indian. Din 1882, Societatea Teozofică își mutase sediul la Adyar, lângă Madras (actualul Chennai), iar India devine un teritoriu fertil pentru câștigarea de adepți, lucru favorizat de acțiunile reformatoare și activiste ale teozofilor, inclusiv de implicarea unora în lupta pentru independența țării. În România, în ciuda multor voci care au contestat-o, Masoneria Mixtă se bucură de sprijinul Reginei Elisabeta, dar și de aprobarea lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Accidental sau nu, avizul celui din urmă se suprapune peste propriile sale experimente spiritiste, spiritismul fiind o componentă implicită practicilor teozofice.

În vitriolantul text matein, Bucura Dumbravă – pseudonim ultraromânizant creat cu asistența reginei Carmen Sylva – devine „*Papura Jilava*”, trimiterea nu tocmai voalată la inspirația reală a personajului trădând opinia dezaprobatore a romancierului față de adepții acestui melanj de masonerie feminină, teozofie și spiritism. Bizar este faptul că o inițiativă a tatălui său, I.L. Caragiale, este *Moftul Român*, o revistă subintitulată *Revistă spiritistă națională. Organ pentru răspândirea științelor oculte în Dacia Traiană*. Iar ca ironia să fie completă, printre cei cărora I.L. Caragiale le trimitea salutări din Berlin în 1905 să se afle și Fanny Szeclicz.

Cât despre acuzația că aceste doamne nu știau „*una boabă românește*”, aparent susținută de faptul că Bucura Dumbravă își scrie opera literară în germană, o infirmare vine din opera ei postumă, *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini*, notațiile cuprinse în paginile ei fiind redactate în limba română. De altfel, editorul notează: „*El [scrisul] poate fi merit, între altele, să dărâme părerea greșită a celor care cred că Bucura Dumbravă nu ne stăpânea limba*”⁵. Trebuie precizat faptul că *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini*, volum apărut în 1927, reprezintă mărturia literară a fazei teozofice a Bucurei Dumbravă, ea fiind și fondatoarea Lojei Teozofice din România (1925).

La polul opus deriziunii din *Craii de Curtea-Veche*, biografia și preocupările spiritualiste ale Bucurei Dumbravă intră incidental și în materia uneia dintre nuvelele lui Mircea Eliade, *Secretul doctorului Honigberger* (1940), unde doamna Zerlendi povestește despre interesul arătat de Bucura Dumbravă pentru biblioteca misteriosului doctor Zerlendi, dispărut după ce dezvoltase o adevărată obsesie pentru practicile yoghine grație cărora ar avea acces în Shambala, interes curmat de moartea ei pe drumul de întoarcere de la un congres de teozofie: „*Biblioteca pe care am să v-o arăt acum n-a văzut-o, dintre cei care ar fi putut-o judeca, decât o singură persoană: Bucura Dumbravă. I-am scris, cum v-am scris și d-voastră, că am o bogată colecție orientală, și a venit, dar după lungi amânări. Cred că a interesat-o foarte mult. Îmi spunea că a găsit aici cărți pe care le ceruse cândva de la British Museum. Dar n-a avut timp să o cerceteze pe-ndelete. Și-a însemnat câte ceva și a făgăduit să revină după întoarcerea sa din India. După cum știți, poate, se ducea la un congres teozof în India. Dar n-a mai apucat să pună piciorul pe pământ românesc. La Port Said a murit*”⁶.

Girul regal de care beneficia Bucura Dumbravă transpare din *Precuvântarea* la romanul *Pandurul*, semnată de Carmen Sylva, care, după ce deconspiră pasiunea autoarei pentru munte, elogiază iubirea acesteia pentru România, ale cărei valori istorice, spirituale și materiale ea însăși le subliniază în paginile prefetei. „*Dacă s-ar fi născut în România, ea n-ar fi putut-o iubi cu mai mare dragoste. Țara românească este pentru ea fără de cusururi. Totul*

⁵Bucura Dumbravă, *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini*. „Tipografiile Române Unite”, Societate Anonimă. București, 1927, p. 4

⁶Mircea Eliade, *Secretul doctorului Honigberger*. În vol. *Secretul doctorului Honigberger. Nopti la Serampore*. Editura Humanitas, București, 2003, p. 15

*e frumos aici, și când am citit că chiar praful i se pare argintiu, atunci am înțeles cât de nemărginită îi este iubirea*⁷ – scrie regina, continuând cu o explicație a pseudonimului literar al Ștefaniei Seculici, Bucura Dumbravă, reflex desăvârșit al talentului autoarei de a descrie această țară. „Unii – mărturisește regala prefațatoare – au crezut că sub acest nume se ascunde Carmen Sylva. Din nenorocire nu era așa”⁸. Adevărata scriitoare din spatele pseudonimului se profilează ca o forță creatoare energetică, sânguincioasă și entuziastă, capabilă să cerceteze arhive uriașe pentru a scoate lumină istoria, eroismul, valorile și frumusețile României. În cărțile Bucurei Dumbravă, regina simte „farmecul pământului, puterea strămoșească a poporului, creșterea și propășirea lui, împotriva vijeliilor și a asupririlor prin care a trecut. Va veni și vremea când veche tulpină Dacă sau Thracă va înlătura tot puhoiul care a năpădit-o, și atunci vor arăta Români de ce soiuri sunt și ce putere a stat pitită într-înșii”⁹. Romanele istorice ale scriitoarei, fidele adevărului și atent documentate, precum și multe alte texte de sorginte spiritualistă (precum *Steagul albastru*) confirmă această perspectivă utopic-patriotică: „Ar fi fost poate mai nimerit să-i alegem numele de izvor al pădurii”¹⁰ – scrie Carmen Sylva, justificându-și rebotezarea virtuală prin spiritul vital și independent al Bucurei Dumbravă.

Deja prezent în trama narativă a *Haiducului*, Tudor Vladimirescu devine protagonistul *Pandurului*, roman documentat istoric și etnologic, autoarea cercetând o impresionantă colecție documentară, listată în preambulul romanului, din care amintim: lucrările istorice ale lui A.D. Xenopol, Nicolae Iorga sau Alex. Soutzos, scrierile lui Beldiman și C.D. Aricescu, arhiva Hurmuzaki, memorialistica lui Ion Ghica și Grigore Lăcusteanu, rapoarte consulare austriece, franceze și prusace, precum și o sumă impresionantă de surse orale. Printre cele din urmă, nepoata lui Dumitru Jianu, unul dintre personajele *Pandurului*, a contribuit cu informații și documente privind biografia acestuia.

Romanul urmărește evenimentele și actorii Revoluției din 1821, prim-planul fiind ocupat de mișcările lui Tudor Vladimirescu și ale pandurilor săi, pe de o parte, și de conspirația Societății Prietenilor (Eteria), care urmărea eliberarea creștinilor, și mai cu seamă a grecilor, de sub stăpânire otomană. Miezul romanului se configurează în jocul dintre interesele comune și disjuncțiile dintre cele două grupări, în vreme ce fundalul revelează uneori mișcările marilor puteri (prin reprezentanții lor consulari) și calculele lor politice, dar și, constant, altitudinea valorilor poporului român. Însuflețită de patriotism, perspectiva asupra conspirației eteriste (insinuată și în paginile *Haiducului*), deși cât se poate detaliată la nivelul planurilor și al protagoniștilor ei, pare marcată de un scepticism depreciativ, deoarece, crede romanciera, „cercul intereselor fiecăruia abia se întindea în afară de dansul”¹¹, păcat capital în lumina responsabilității morale din pledoaria teozofică a Bucurei Dumbravă. Prin opoziție, mesajul lui Tudor Vladimirescu se configurează apostolic și accentuat spiritual chiar și la nivel discursiv, proclamația¹² sa fiind construită pe ideea instaurării unui ev de lumină după ce întunericul va fi înlăturat. Pentru ca o asemenea sarcină să poată fi îndeplinită, este nevoie de un Ales, calitate pe care slugerul o are, inclusiv prin mărcile fizice despre care discută pandurii săi: „are de la umărul stâng, peste pieptul tot, până în șira spinării, o vargă roșie de

⁷Bucura Dumbravă, *Pandurul*. Tradus de Elisa I. Brătianu, Editura Librăriei Școalelor C. Sfetea, București, 1912, p. 3

⁸Ibid., p. 3

⁹Ibid., p. 7

¹⁰Ibid., p. 9

¹¹Ibid., p. 58

¹²Ibid., p. 145

*lățimea și de înfățișarea unei săbii, semn că l-a chemat Dumnezeu ca să fie tare și mare*¹³. O altă marcă, exterioară de această dată, ține de simbolistica regală: postavul alb adăugat căciulii sale, însemn ce acompaniază denominarea „Domn”. Dacă interpretăm mărcile în termenii teoriilor teozofice ale autoarei, nu există elevări accidentale, ceea ce face din Tudor Vladimirescu o entitate profetică, încărcată de potențialități soteriologice.

Plasată în preambulul revoluției lui Tudor Vladimirescu, acțiunea din *Haiducul* îl are ca protagonist pe Iancu Jianu, boier din Romanați, convertit într-unul dintre cei mai puternici căpitani de haiduci din spațiul românesc. Se pare că, la apogeul puterii, el dispunea de două-trei mii de haiduci, forță deloc de neglijat în contextul politic și administrativ, destul de haotic și marcat de nesiguranță, al epocii fanariote. Accentuatul caracter național al acțiunilor sale militare îl convertesc într-un erou de legendă, cântat de popor. Capturat, el se salvează grație unui obicei al pământului, prin căsătoria cu una dintre jupânițele de la curtea domniței Ralu Caragea, Sultana Gălășescu. Renunță o vreme la haiducie, dar revine pe câmpul de bătaie odată cu izbucnirea revoluției lui Tudor Vladimirescu. După eșecul acesteia, este închis, apoi eliberat, moartea (din cauze naturale) găsimu-l departe de vârtejul istoriei.

Romanul Bucurei Dumbravă urmărește traseul lui Iancu Jianu până în momentul salvării sale prin căsătoria cu Sultana Gălășescu, însă *Pandurul* continuă în plan secund istoria acestuia. Primele indicii asupra firii tânărului boier Jianu sunt indicii de stihialitate. Astfel, unul dintre frații săi, Dumitru, îi alocă „o inimă de înger [...], dar un cap de drac”¹⁴, dihotomie esențială în profilul său spiritual, dezvoltat în tiparul salvatorilor. Familiaritatea sa confortabilă cu munții și pădurile Valahiei contribuie și ea la configurarea acestui portret. În plus, ea funcționează premonitoriu, munții reprezentând refugiul predilect al haiducilor. În viziunea protagonistului, „codrul nu minte, codrul nu înșală, și în codru își pierde afurisitul de ban purtarea lui drăcească. De aceea, negreșit, codrul nu este loc căutat de oameni”¹⁵. Dispunem aici de o valorizare la care Bucura Dumbravă poate subscrie cu ușurință, nu numai din cauza pasiunii sale pentru drumetii montane, ci și din cauza opiniilor sale de extracție teozofică privind instaurarea răului în lume prin concursul intereselor materiale. Pentru Iancu Jianu, utopia se desenează în puțin probabila adeziune generală a oamenilor la viziunea sa, refugiul în codru și eliberarea de puterea materială.

Impresionantă este și conexiunea profundă a eroului Bucurei Dumbravă cu natura, manifestată nu numai în relația privilegiată cu perimetrul ocrotitor al munților, ci și în modalitatea energetică în care el receptează declanșarea forței elementelor naturale. „Sufletul lui – ni se spune în paginile care descriu o furtună teribilă – se descătușase și se răsfăța acuma în lupta elementelor, cu care el se simțea înrudit. Vântul și cu apa îl spălau de prefăcătorie, ce trebuise s-o îmbrace, și de comedia, ce trebuise s-o joace”¹⁶. Mai puțin intensă, dar la fel de influentă asupra spiritului său, se dovedește a fi forța spirituală a cântecului. Aflat în ocnele de la Telega, el optează pentru viață (după ce tentația morții pusese o vreme stăpânire pe sufletul său) din momentul auzirii unui cântec ce-i laudă acțiunile și-l ipostaziază ca mântuitor. Ori, o asemenea ipostază atrage după sine și o responsabilitate pe măsură, mai ales când este vorba despre un mântuitor „de Dumnezeu trimis”¹⁷. De altfel, Bucura Dumbravă teoretizează în scrierile sale teozofice importanța responsabilității celui mai evoluat față de ceilalți, a conducătorului față de masă. În cazul lui Iancu Jianu, consecința

¹³Ibid., p. 174

¹⁴Id., *Haiducul*. Tradus de Teodor Nica, ediția a IV-a, Editura Librăriei Școalelor C. Sfetea, București, 1919, p. 5

¹⁵Ibid., p. 9

¹⁶Ibid., p. 166

¹⁷Ibid., p. 490

asumării responsabilității este evadarea din ocnă, din întuneric, metaforic echivalentă cu intrarea într-un regat al luminii, o lumină filtrată de pădure, de Munții Bucegi, cărora romanciera le închină aici pagini de-a dreptul lirice.

Geneza *Ceasurilor Sfinte*, proiect inițiat la sfârșitul Războiului Balcanic, scrutează în profunzime relațiile de curte ale Ștefaniei Seculici. În adolescență, ea cucerise deja admirația reginei Elisabeta, grație talentului său literar, ilustrat la vremea aceea de poezii scrise în germană. Însă poziția de doamnă de onoare a reginei-poete i-a permis Bucurei Dumbravă să dezvolte comuniunea literară cu aceasta, expresia maximală a acestei conjuncții spirituale fiind proiectul *Ceasuri Sfinte*. „Această carte – notează Bucura Dumbravă în *Închinare – aveam de gând s-o scriem împreună, Carmen Sylva și eu, și era să aibă numele Cartea Îngerilor. Partea slăvitei Doamne trebuia să fie în versuri, iar a Bucurei Dumbravă în proză. Partea întâia n-a fost isprăvită. Ne-am sfătuit adesea despre carte, citindu-ne una alteia ce scriam încetul cu încetul; multe din cele povestite ni s-au întâmplat în adevăr, iar pe toate le-am trăit sufletește împreună, cum o facem neconținut până astăzi, căci legătura duhurilor nu are sfârșit*”¹⁸. Eternitatea înrudirii spiritelor se transformă, la nivel discursiv, într-un elogiu adus reginei, căreia îi este dedicată cartea, un elogiu infuzat de nuanțe spiritualiste ce traversează portretul ei și își consolidează conturul în reflecțiile asupra morții acesteia.

Surse talmudice și biblice, sugestii preluate din Kabbalah și din tradiția gnostică, precum și elemente dintr-o intricată moștenire ocultă transformă istoria lui *Iriel* – spusă de Bucura Dumbravă - într-un desăvârșit discurs ezoteric, concentrat pe emergența și dominația morții în lume. Replica vine din tentativa de regresie spre origini a nepotei lui Lilit, Ruhama (din povestirea omonimă¹⁹), care refuză moartea, provocând la rândul său moarte, pornește într-o călătorie inițiată spre lumea vieții, spre lumea din care au coborât îngerii tentați de fiicele oamenilor, și sfârșește într-un univers interstițial, pe pragul dintre lumi. Revenind însă la *Iriel...*, cu Satanael (cel mai probabil, formă a lui Samael²⁰), împins în fundal, dar investit cu rolul de manipulator funest al umanității și, prin instrumentalizarea acesteia, a îngerilor, agentul funest de prim-plan este Lilit (protagonista unei tradiții demonologice ce se întinde din Mesopotamia antică până în ocultismul lui Aleister Crowley), întruparea carnalității seducătoare și mijlocul propagării vieții, dar și a morții consecutive oricărei nașteri. În articolul consacrat lui *Lilith*²¹ în *Encyclopedia Judaica*, Gershom Sholem accentuează poziția ei centrală în demonologia iudaică și identifică sursele: *Epopoea lui Ghilgameș* și

¹⁸Id., *Ceasuri Sfinte*. Editura Cartea Românească S.A., București, 1921, p.5

¹⁹Id., *Ruhama*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., pp. 82-88

²⁰ Gershom Sholem, *Samael*. În *Encyclopedia Judaica*.Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. Vol. 17. 2nd ed. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, p. 714-715. Articolul consacrat de Gershom Sholem lui *Samael* subliniază faptul că Samael reprezintă unul dintre numele importante ale lui Satan în iudaism, deși texte mai târzii diferențiază între Satan și Samael. El este lider al îngerilor care s-au răsculat împotriva lui Dumnezeu, dar și tentator al lui Adam (idee omisă de tradiția talmudică, unde Samael este arhanghel al morții). Tentator suprem, el are putere asupra tuturor popoarelor, cu excepția poporului evreu, al cărui înger păzitor este Mihail, iar Midrash-urile vorbesc despre războiul apocaliptic dintre Samael și Mihail.

http://go.galegroup.com/ps/retrieve.do?sgHitCountType=None&isETOC=true&inPS=true&prodId=GVRL&userGroupName=imepl1111&resultListType=RELATED_DOCUMENT&contentSegment=9780028660974&docId=GALE|CX2587517378, 6.04.2015

²¹Gershom Sholem, *Lilith*, În: *Encyclopedia Judaica*.Vol. 13. ed. cit., p. 17-20

http://go.galegroup.com/ps/retrieve.do?sgHitCountType=None&inPS=true&prodId=GVRL&userGroupName=imepl1111&resultListType=RELATED_DOCUMENT&contentSegment=9780028660974&isBOBIndex=true&docId=GALE|CX2587512540#17, 6.04.2015

demonologia babiloniană. În *Vechiul Testament* există o singură referință la Lilith, în *Isaia*, 34, 14, unde se vorbește despre bestiile și spiritele din ziua răzbunării Domnului. Treptat, tradiția o asimilează pe Lilith cu o figură demonică feminină, ce vizează mai ales nou-născuții. *Manuscrisele de la Marea Moartă* identifică un demon pe nume Lilith, în vreme ce numele ei apare într-o serie de incantații magice din tradiția iudaică.

Midrash-urile leagă figura lui Lilith de Adam, una dintre versiuni numind-o prima soție a lui Adam, creată din lut în același timp cu Adam. Această egalitate reprezintă, de altfel, fundamentul răzvrătirii și fugii ei din paradis. Cei trei îngeri trimiși de Yahweh (Snwy, Snsnwy și Smnglf) o găsesc în Marea Roșie și amenință că 100 dintre fiii ei vor muri în fiecare zi dacă ea nu se va întoarce. Ea refuză, susținând că a fost creată pentru a face rău nou-născuților (palier la care se produce conjuncția cu legendele timpurii ale lui Lilith ca demon anti-infantil), însă jură să nu se atingă de copii dacă vede imaginea celor trei îngeri gravată pe amulete. Literatura creștină și Kabbalah, precum și demonologia arabă preiau această versiune a mitului, substituind denumiri și dublând rolul funest al lui Lilith ca ucigătoare a copiilor cu ipostaza de seducătoare malefică a bărbaților, din ale căror emisii seminale nocturne ea generează demoni. Potrivit concepției kabbalistice, Lilith este perechea lui Samael, stăpâna unui tărâm al forțelor răului (*sitra ahra*), domnind peste tot ceea ce este impur. În *Zohar* și în folclorul iudaic, Lilith se suprapune peste regina din Sheba sau Elena din Troia, figuri mitologice identificate cu puterea de seducție.

Puterea funestă a seducției feminine este dezvoltată de Bucura Dumbravă în povestirea următoare din *Ceasuri Sfinte, Adamantor*, istorisire inserată în preambulul potopului, cu clare referințe la *Geneza*, 6, 2²². Asistăm aici la configurarea unei civilizații hedoniste, prin acțiunea senzuală a fiicelor oamenilor, ce subjugă îngerii răzvrățiți. Interpretarea se duce, inexorabil, înspre o reconfigurare a credinței, mutând accentul de pe un Dumnezeu „*al mâniei și al pedepsei*”²³ (indiciu de stihialitate veterotestamentară) pe o zeităte erotică personalizată, feminină și cel mai adeseamuritoare. În această lume maculată carnal și lipsită de credința în Dumnezeu intervine punitiv Adamantor, „*tovarășul lui Mihail*”²⁴, care, reiterând războiul apocaliptic dintre Mihail și Samael (despre care vorbesc *Midrash*-urile), se luptă cu Raharnon, „*înfricoșatul tovarăș al răzvrătitorului*”²⁵, îl învinge, însă cedează pasiunii pentru una dintre fiicelor oamenilor, Mahela, perechea rivalului său, și se alătură fericirii pământestei căreia îi transferă forța lui nemuritoare. Femeile și îngerii trăiesc astfel într-o enclavă ce rezistă morții și slăbiciunilor trupului, dăruită simțurilor, răsând „*de singurul neam care nu-și cucerise aceste fericiri, de neamul lui Noe*”²⁶. Revelația că a greșit îl desprinde însă pe Adamantor de robia simțurilor și îl îndreaptă spre smerenie, înainte ca ploile diluviene să pună stăpânire pe pământ. Zguduit, Raharnon intră în lumea subterană a lui Satanael, pentru a-i spune că lumea s-a isprăvit sub imperiul devastator al ploilor. Departe de a confirma sfârșitul sfârșiturilor, răspunsul „*îndurerat*” al acestuia din urmă este: „*Nu s-a isprăvit. Neamul lui Noe va mai trăi*”²⁷.

Mii de ani mai târziu, într-una dintre istoriile accentuat ezoterice ale neamului lui Noe, *Iconara de suflete*, îngerul Adamantor percepe și interpretează, nevăzut de priviri muritoare,

²² „*Fiii lui Dumnezeu au văzut că fetele oamenilor erau frumoase; și din toate și-au luat de neveste pe acelea pe care și le-au ales*”, *Geneza*, 6, 2

²³ Bucura Dumbravă, *Adamantor*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 32

²⁴ *Ibid.*, p. 34

²⁵ *Ibid.*, p. 32

²⁶ *Ibid.* pp. 37-38

²⁷ *Ibid.*, p. 40

„aura ființelor”, variată ca intensitate și gamă cromatică, reflectând fidel „felul spiritului și viața sufletului”²⁸ fiecărui om. Accesibilă doar celor inițiați, aura creează un spectacol de lumini și umbre, performat pentru percepția unui singur spectator, îngerul, un spectator care discerne nuanțele ei infinite și localizează sursa sufletelor reflectate de ea. „În această adunare [salonul de muzică al unei Doamne din aristocrația primului deceniu al secolului XX] – întâmplarea era neobișnuită, – se aflau trei ființe de pe Saturn, pe care chiar ochii omenesci erau în stare să le cunoască după forma mândră și înaltă a frunții lor”²⁹. Ceea ce pare a fi o conjuncție între frenologie și știință ezoteric-teosofică generează un inventar previzibil al ființelor saturniene, toate fiind înzestrate cu talent artistic: Doamna casei, cea care pictează suflete, violonistul care încântă adunarea cu muzica lui Bach și o tânără cântăreață aflată sub un semn tragic. Un al doilea etaj, cel al ființelor de pe Jupiter, înregistrează o singură entitate marcată de liniște (numită, deloc întâmplător, Serena), în vreme ce o mulțime samavolnică se trage de pe Marte. Reflectând într-o manieră aparte capacitatea îngerului de a vedea aura, Doamna casei pictează suflete simțindu-le. Această putere subtilă îi permite să recunoască tentația dedublării luciferice a violonistului, confirmată de cititorul de aură: „... el se minte pe sine însuși, când crede că numai capul lui și dibăcia mare a degetelor îi dau puterea să cânte așa cum cântă. El crede că e stăpân pe sine și că poate să se lepede de sufletul său, dacă-i place, pentru că îl învață așa unele duhuri rele. Dar el va fi silit să se înalțe”³⁰.

Răzvrătirea și geniul muzical constituie fundamentul *Luptei cu îngerul*, istorie inspirată de Beethoven, iar făptura de lumină care îi administrează legendarului compozitor lecția eternității spiritului și resemnarea corelativă a existenței terestre este același Adamantor: „orice luptă înălțătoare pe pământ mărește frumusețea dintr-o viitoare viață. Întruchiparea ta cea nepieritoare strălucește de pe acum în sferele spirituale. Așa strălucește de luminos că și oamenii vor cunoaște din operele tale adevărata-ți înfățișare. Urmașii tăi își vor plăsmui icoana-ți după ea și te vor vedea ca pe un erou dumnezeesc, ca pe un aruncător de tunete și de fulgere. Tu însă vei afla ce viitor așteaptă sufletul omenesc și că ți-e dat să propovăduiești prin a ta artă taine mari”³¹. În logica ficțională a povestirii, expresia spirituală a elevării o constituie iconica *Odă a bucuriei* din *Simfonia a noua*, expresie maximală a creației beethoveniene.

În ciuda scurtei sale apariții și a asimilării sale într-un rit de magie vegetală (floarea de omeag, cunoscută și ca aconit, reprezentând un soi de avatar al îngerului), Adamantor acționează ca agent al revelației și într-o ficțiune inspirată de mitul zburătorului, *Oltea*, unde protagonistă, sora unui haiduc ce urmează chemarea lui Iancu Jianu (unul dintre eroii preferați ai Bucurei Dumbravă), distruge magia zburătorului (asimilat în acest caz unei categorii de îngeri revoltați, exilați între cer și pământ, în perpetuă nevoie de suflete) și înțelege că „Dumnezeu e izvorul sufletelor. Nici moartea nu te ascunde în fața lui. Pentru noi oamenii moartea e poarta pe care trecem ca să ne apropiem de Dumnezeu”³².

Un alt înger profilat în istoria potopului este Uriel³³, al cărui nume se traduce prin „Dumnezeu este lumina mea”. El îi anunță lui Noe potopul și, din ordinul lui Dumnezeu, îl

²⁸Id., *Iconara de suflete*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., București, 1921, p. 48

²⁹Ibid., p. 48

³⁰Ibid., p. 51

³¹Id., *Lupta cu îngerul*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 55

³²Id., *Oltea*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 137

³³Joshua Gutmann, *Uriel*, în: *Encyclopedia Judaica*. Vol. 20. ed. cit., p. 421-422

instruiește pe profetul Ezra. Uriel răspunde întrebărilor privind starea lumii și planul lui Yahweh pentru poporul lui Israel și revelează traiectoria și durata erei prezente, precum și condiția vieții și locul poporului lui Israel în lumea nouă care va veni. *Midrash*-urile îl plasează pe Uriel printre cei patru îngeri din jurul tronului lui Dumnezeu. Pe de altă parte, tradiția kabbalistică îl identifică cu vulturul sfânt sau, uneori, cu leul, și îi alocă lumina „*cea mai perfectă*”. Dintre toate aceste aspecte ale lui Uriel, secvența care translează în ficțiunea omonimă a Bucurei Dumbravă este episodul cu profetul Ezra, istorisită în *Ezra II* (parte din *Apocrifele biblice*), însă învățătura ultimă, nerevelată, nu ține de destinul poporului lui Israel și nici de incapacitatea minții umane de a-L înțelege pe Dumnezeu, ci de perspectivele evoluției spirituale: „*Dar solul Domnului se uită după el [Ezra] cu o privire luminoasă și statornică, în care era scrisă știința unei științe așa de tainice, încât și îngerii o bănuiesc numai: știința despre rostul nedesăvârșirii*”³⁴.

Nedesăvârșirea reprezintă, într-o oarecare măsură, și lecția de credință relativă, condiționată, a lui Upravda (al cărui nume se traduce prin *Cel drept*), din legenda omonimă³⁵, care nu se configurează în limitele canonului răsăritean – „*Crede și nu cerceta*” –, ci se transformă într-o provocare pe care ucenicul pictor de icoane o aruncă sensibilității materne a Fecioarei. El ajunge astfel la revelația unei iconografii senine a Mântuitorului, ipostaziat ca învățător sau copil (niciodată ca ins schingiuit pe cruce), și la reconversia canonului în „*cred, fiindcă văd*”.

Evoluția spirituală implică însă și *paliere*, fiecare dintre ele fiind capabil să absoarbă doar o anumită cantitate de lumină sapiențială, la fel cum fiecare grad de inițiere atrage după sine un anumit spor în cunoașterea tainelor. Acesta e mesajul central din *Faptele Apostolilor*, unde învățătura christică propagată de Pavel seduce și ucide un spirit nepregătit să o asimileze. Victima, tânărul Eutih, se dovedește a fi prea aderentă la drepturile trupului și la iubirea pământească pentru ca despărțirea bruscă de ele în favoarea năzuințelor sufletești și a iubirii cerești să nu se sfârșească în moarte. „*Acum Pavel știa că nici una din treptele înaltei scări, care duce la cer, nu trebuie sărită, căci pe fiecare stau îngeri și o sfințesc*”³⁶, fiind responsabilitatea depozitarului cunoașterii să filtreze și să adapteze fluxul de cunoaștere la nivelul spiritual al fiecărui neofit.

O altă condiție a inițierii și a propovăduirii luminii sapiențiale dezbătută de discursul pildelor Bucurei Dumbravă (mai cu seamă în istoria călugărului din *Crucea de hotar*) este răbdarea, acceptarea probelor implicite oricărui exercițiu inițiativ, a limitelor fiecărui stadiu, în perspectiva generoasă a dobândirii „*harului sfinților*”³⁷.

Marcat de *hybris*, Eschil, protagonistul din *Păzitorul pragului* refuză să respecte etapele inițierii, denunță imperativul menținerii secretului de către cei inițiați, forțează accesul la misterele lui Demeter și eșuează. Explicația acestei nereușite ne este furnizată grație discursului de inițiat al tatălui: „*Pregătirea de ani a celor care ajung să fie misti [inițiați în mistere] și apoi epopți [inițiați în cultul secret eleusin], care adică vor să lege din nou legătura între viața trupească și cea spirituală, e menită să le dea putere ca să facă, neprimejduiți, pasul cel dintâi în sfera spiritelor, căci la pasul cel dintâi îi întâmpină*

http://go.galegroup.com/ps/retrieve.do?sgHitCountType=None&isETOC=true&inPS=true&prodId=GVRL&userGroupName=imepl1111&resultListType=RELATED_DOCUMENT&contentSegment=9780028660974&docId=GALE|CX2587520233, 7.04.2015

³⁴Bucura Dumbravă, *Uriel*. în vol. *Ceasuri Sfinte*, ed. cit., p. 73

³⁵Id., *Upravda*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., pp. 150-171

³⁶Id., *Faptele Apostolilor*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 80

³⁷Id., *Crucea de hotar*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 99

păzitorul pragului acestei sfere, o ființă înfricoșată, fiindcă ea întruchipează toate păcatele daimonului nostru [...]. Cei inițiați trebuie să-l aștepte fără șovăială, să se împotrivescă și să-l doboare. Tu ai intrat în lumea cealaltă fără inițiere și plin de mânie, tu nu știai ce te așteaptă, de aceea ai fost învins și n-ai putut intra”³⁸. Deloc surprinzătoare în economia de lucru a Bucurei Dumbravă, armătura documentară a povestirilor din *Ceasuri Sfinte* impresionează, indiferent că este vorba despre texte apocrife, tradiții ezoterice, secvențe biblice și folclorice, istorii reale sau mitologii, *Păzitorul pragului* ilustrând impecabil acest lucru grație scrutării atente a misterelor de la Eleusis. De la rolul jucat de Eumolpus în fondarea misterelor eleusine, fraza rostită în cadrul ritului inițiativ („*Kox Ompax*”³⁹, în versiunea autoarei, *Konx Om Pax* în transcrierea târzie a lui Aleister Crowley), e controversată în câmpul interpretărilor ezoterice, atât ca semnificație, cât și ca proveniență, egipteană, mayașă sau sanscrită; ultima, susținută de Francis Wilford, fiind preferata Bucurei Dumbravă.

Inspirată de o legendă din Munții Grisoni și de pasiunea scriitoarei pentru drumetziile montane, *Donat Realta*⁴⁰ istorisește victoria revenirii la sine a unei ființe autoexilate în solitudinea pură a munților, ființă care e simultan lumină și întuneric. Tentat de erosul profan izvorât dintr-o civilizație ce înțelege să trăiască natura sălbatică a munților după pedagogia lui Rousseau, Donat Realta ucide obiectul pasiunii sale, eliminând totodată dublul său daimonic, eul de întuneric, entitate similară păzitorului de prag din anterioara istorie a lui Eschil. Echivalată cu o (re)construcție a sufletului său neprihănit, istoria evocă sfera mai largă a existențelor ascetice.

Îngeri, asceți, suflete pure, neofiți, ființe de lumină și entități de întuneric, salvatori inspirați și inițiați populează istoriile *Ceasurilor Sfinte*. Lor li se adugă în ultimele două secvențe ficționale un personaj indispensabil perimetrului spiritual: profetul. De data aceasta profetul vine din paginile *Vechiului Testament*, din Cartea lui *Ieremia*. Născut probabil în jurul anul 645 î. Hr. la Anathoth, Ieremia⁴¹ are o ascendență sacerdotală. El începe să predice credința exclusivă în Yahweh, bazată pe principiul ordonator care statua faptul că Israel datorează totul iubirii divine, pe la 627 î. Hr. într-o epocă de mari frământări geo-politice și religioase, ceea ce a contribuit la convingerea că poporul său se află sub judecată divină, cauzată de uitarea obedienței și a loialității față de Yahweh. Predicile sale împotriva doctrinei religioase oficiale, multe dictate lui Baruch, secretarul și prietenul său, i-au adus interdicția de a intra în Templu, ceea ce nu-l oprește din militantismul pentru readucerea Israelului la o relație corectă cu Yahweh, campania fiind intensificată pe fondul emegenței pericolului babilonian, care pare să confirme profeția că dușmanul va veni din Nord. Profețiile sale - necanonice inițial, orientate împotriva dogmei și a exclusivității Templului în raportul cu divinitatea - și distrugerea Templului îl confirmă pe Ieremia ca pe un adevărat profet și apărător al dreptei religii. Mai mult decât atât, el vede în acțiunile armatelor babiloniene un instrument prin care divinitatea a sancționat căderea în vinovăție a poporului și a conducătorilor săi. După căderea Ierusalimului în 587 î. Hr., babilonienii îi permit lui Ieremia

³⁸Id., *Păzitorul pragului*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 147

³⁹Ibid., p. 148

⁴⁰Id., *Donat Realta*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., pp. 100-119

⁴¹Edward Lipinski, S. David Sperling, Aaron Rothkoff, Haim Z'ew Hirschberg, Bathja Bayer, *Jeremiah*, În: *Encyclopedia Judaica*, ed. cit., pp. 124-135
http://go.galegroup.com/ps/retrieve.do?sgHitCountType=None&isETOC=true&inPS=true&prodId=GVRL&userGroupName=imcp1111&resultListType=RELATED_DOCUMENT&contentSegment=9780028660974&docId=GALE|CX2587510076, 7.05.2015

să rămână la Mizpah, însă asasinarea guvernatorului de aici, Gedaliah, duce la un exil egiptean (la Tahpanhes, astăzi Tell Defneh), locul cel mai probabil al morții sale.

Cel dintâi dintre textele consacrate de Bucura Dumbravă lui Ieremia, *Irmia. I 4-10*, urmează fidel scenariul biografic veterotestamentar al investirii tânărului cu abilități profetice de către Dumnezeu (Adonai, aici), încorporând inclusiv versete din primul capitol al *Cărții lui Ieremia*, însă deviază de la ascetismul senin al discursului biblic prin investigarea unor laterale inspirate discursiv de *Ieremia, 20, 14-18* (plasat în contextul încarcerării lui Ieremia din ordinul preotului Pașhur), rezervate spaimei generate de povara proorocirii cuvântului lui Dumnezeu, de perspectiva unei lupte înfricoșătoare „împotriva neamurilor și împăraților”⁴², de urieșenia unei misiuni care-l face pe Irmia să-i mărturisească mamei sale (spectatoare îndurerată, dar resemnată a crizei) regretul de a se fi născut. În *Vechiul Testament* lamentația proorocului sună astfel: „Bestemată să fie ziua când m-am născut! Ziua în care m-a născut mama să nu fie binecuvântată. Blestemat să fie omul care a adus vestea aceasta tatălui meu: «Ți s-a născut un copil de parte bărbătească» și l-a umplut de bucurie cu ea! omul acela să ajungă ca cetățile pe care le-a nimicit Domnul fără milă! Să audă gemete dimineața, și strigăte de război la amiază! De ce n-am fost omorât în pântecul mamei, ca să-mi fi fost ea mormântul meu! De ce n-a rămas ea vecinic însărcinată cu mine? Pentru ce am ieșit din pântecul mamei ca să văd numai suferință și durere, și să-mi isprăvesc zilele în rușine?”⁴³.

Amploarea și dificultățile proorocirilor lui Ieremia se dezvoltă în *Irmia. XXXVI – LIV*, povestire atent documentată la palierul biografiei lui Ieremia și a epocii convulsive în care el acționează. Stranie rămâne însă precizarea din subtitlu, *XXXVI – LIV*, în contextul în care *Cartea lui Ieremia* are numai cincizeci și două de capitole, urmate de *Plângerile lui Ieremia*. Cu toate acestea, atenția la detalii face ca până și un alt profet din epocă, Uriah din Kiriath-Jearim (Uria din Kiriath-Iearim, în varianta Bucurei Dumbravă), purtător al unui mesaj similar, să fie reținut în paginile textului. În lumina fidelității față de surse, asistăm aici la episodul arderii cărții lui Ieremia de către regele Ioiachim, chiar în momentul în care victoria babiloniană amenința să confirme proorocirea acestuia: distrugerea Ierusalimului și detronarea regelui. Justificarea gestului regal ține nu atât de opoziția reprezentată de profet (din moment ce „cuvintele acestui Irmia le erau mai toate cunoscute, deoarece el tuna de douăzeci și trei de ani sub domnia a doi regi, împotriva păcatelor Israelului, fără ca să le fi putut înfrânge, căci păcatele sălășluiesc în carne, pe când virtuțile se află în afara ei, și așa se face că cele dintâi sunt omului cu mult mai aproape, mai puțin străine și mai la îndemână”⁴⁴), cât de viața lungă a cuvântului scris, de puterea lui de revelare peste generații, când el poate suscita revizitări și judecăți ale actelor celor puternici.

Dacă Ieremia acestei etape a depășit criza dificilei sale sarcini și propovăduiește răbdarea ca atitudine supremă a celui ce a priceput vrerea lui Dumnezeu, cel care trăiește convulsiv conflictul dintre profet și rege, secondat de preoți și nobili, este Baruch (Baruh aici, Baruc – în multe traduceri ale *Vechiului Testament*), secretarul său, care îl secondează în rescrierea inspirată a Cărții. Ea reconfirmă destinul funest al regelui și abaterea nenorocirilor asupra Ierusalimului, dar inserează și sugestii din așa-numita *Carte a Consolării (Ieremia, 30-31)*, privind întoarcerea din robie și ridicarea puterii lui Israel. Mai mult decât atât, în proorocirile lui Ieremia se configurează și reperele *Noului Testament*. De pildă, *Ieremia, 31, 15* este reluat în *Matei, 2, 17-18* („Atunci s-a împlinit ce fusese vestit prin proorocul Ieremia, care zice: «Un țipăt s-a ascuns în Rama, plângere, și bocet mult: Rahela își jălea copiii, și nu

⁴²Bucura Dumbravă, *Irmia. I 4-10*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 177

⁴³*Ieremia, 20, 14-18*

⁴⁴Bucura Dumbravă, *Irmia. XXXVI – LIV*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 183

voia să fie mângâiată pentru că nu mai erau»⁴⁵), în vreme ce *Ieremia, 33, 15-15* anunță venirea unui Salvator: „În zilele acelea și în vremile acelea voi face să răsară lui David o Odraslă neprihănită, care va înfăptui dreptatea și judecată în țară. În zilele acelea, Iuda va fi mântuit și Ierusalimul va locui în liniște. Și iată cum îl vor numi: «Domnul, Neprihănirea noastră»»⁴⁶.

Și totuși... „nenorocirea întreagă va veni mereu, dar ei nu vor asculta – afirmă Irmia Bucurei Dumbravă, oprindu-l pe Baruh să scrie aceste cuvinte în Carte –, căci neascultarea este de la Dumnezeu. Și mereu va fi luptă pe pământ, căci el este câmpul de bătălie al Domnului. Și fericirea pe care am fâgăduit-o nu va fi – căci nu sunt Mesia. Israel tot împietrit va rămâne, cu toate că este neamul ales. El este luminătorul omenirii. Iacă lămpile sunt făurite din argint curat și pline de untdelemn, și fitilul făcut din lână bună, dar cel care trebuie să aprindă lumina încă n-a sosit. Iar când va veni și va aprinde lumina, Israel tot în întuneric va rămâne, vreme, o vreme îndelungată, căci și întunericul de la Dumnezeu este»⁴⁷. Însă o asemenea reflecție vine din perspectiva unei post-istorii biblice, discret acompaniată de o cultură sapiențială deschisă spațiului spiritual universal.

Lingvistic, zona de confort a Bucurei Dumbravă rămâne germana. Ea reprezintă nu numai limba în care își scrie romanele ce elogiază figuri eroice ale istoriei românești, ci și limba în care găsește soluții la probleme de ordine conceptual-spirituală. Un exemplu în acest sens furnizează *Închinarea din Ceasuri Sfinte*, unde tentativa de a descrie magnetismul spiritual al reginei Elisabeta sfârșește în perimetrul semantic al lui *Stimmung* (acordare, la un prim palier, dar și stare sufletească sau tonalitate). Explicația se configurează în jurul calității imponderabile a cuvântului și mizează pe încărcătura sa spirituală, Bucura Dumbravă alocându-i valoarea de curent spiritual, capabil să transgreseze închisoarea reprezentată de materie⁴⁸. „*Oricine se apropia de Carmen Sylva – explică apologetic autoarea – era răpit de acest curent. Chiar oamenii cei mai simpli și nedezvoltați se deșteptau pentru câteva clipe în preajma ei și se întorceau acasă simțind că au priceput rosturile mai înalte ale vieții*»⁴⁹.

O reverență subtilă adusă reginei Elisabeta, esențialmente ființă de lumină amenințată de opacizarea complementară exercițiului mundan al puterii (după cum reiese din *Închinare*), este istoria de factură gnostică *Luxandra*. „*Femeile țarei – ni se spune la începutul povestirii – dăruiseră reginei lor o mantie de mătase albă, care era lucioasă ca o mantie luminată de soare. Și mantia ajunsă să fie un simbol sfânt pentru popor, fiindcă întruchipa marele dor omenesc de lumină. Luxandra simțea până în fundul inimii datorită să lumineze și o îndeplinea cu frică de Dumnezeu și cu dragoste de oameni*»⁵⁰. Instrument ritualic de echilibru spiritual, mantia nu reprezintă decât o reflectare a interiorității ființei de lumină (*Lux*) care o poartă, orice opacizare a spiritului acesteia, produsă de deznădejde sau tentație, transferându-se asupra mantiei. Când existența schizoidă (ființă de lumină în spațiul public) încetează să mai fi suficientă, deoarece negativul devine covârșitor, soluția vine pe o logică regală sacrificială, unde elementul sacrificat este aura infailibilă a puterii, iar beneficiarul sacrificiului este poporul, care are nevoie de repere de lumină.

⁴⁵Matei, 2, 17-18

⁴⁶Ieremia, 33, 15-15

⁴⁷Bucura Dumbravă, *Irmia. XXXVI – LIV*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 195

⁴⁸„«*Stimmung*» face parte din imponderabili, din curentele spirituale care mereu se ridică, într-aripate, deasupra tuturor zidurilor, cu care ne împrejmuiește materia”. Bucura Dumbravă, *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., pp. 5-6

⁴⁹Ibid., p. 6

⁵⁰Id., *Luxandra*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 41

Mult mai puțin voalată grație detaliilor biografice și portretistice, regina Elisabeta apare ca entitate benefică în *Ioana Roșcovana*, istorie plasată în Wied, unde, cu prilejul vizitării unor ruine, regina (nenumită în text), aflată în compania mamei sale (cu care – ni se spune – împărtășește durerea pierderii unui copil, prințesa Maria, fiica reginei Elisabeta, respectiv, prințul Otto, cel mai mic dintre copiii prințesei Marie de Nassau), anulează ostracizarea unei fete cu păr roșu, substituind conotațiile funeste alocate în mod tradițional părului roșu cu o investire de lumină – „*Firișoare de soare*”⁵¹. Un alt reper de lumină translat din realitatea istorică în ficțiunea spirituală, este *Ioana d’Arc*, pilda unui suflet pur care a înțeles că macularea din lume impune energice intervenții soteriologice, dar și a femeii libere de obediențe masculine, întruchipare a „*visului omenirii care se încheagă în desăvârșită neatârnare sufletească*”⁵².

Exerciții literare ce tratează cataclisme spirituale cu extensii deseori eschatologice, textele *Ceasurilor Sfinte* apar, deloc întâmplător, în siajul unui alt asemenea moment: sfârșitul Primului Război Mondial, când „*se sfârșește un ciclu istoric; din nou omenirea resimte lipsurile așezării sale sociale, și valurile mâniei ca și ale dragostei înconjură pământul cu turbare, iar multora le pare că tot ce a fost trebuie să piară în această vârtoare. Ce mânioși o doresc; cei mâhniți și sficioși se tem că așa va fi. Cei iubitori însă cunosc valorile veșnice, și cei inițiați le dau siguranța că ele sunt*”⁵³. Autoarea acestor reflecții face parte dintre cei inițiați, întregul volum putând fi interpretat ca o recuperare ficționalizant-spirituală a valorilor curate, luminoase.

⁵¹Id., *Ioana Roșcovana*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 65

⁵²Id., *Ioana d’Arc*. în vol. *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., pp. 60-61

⁵³Id., *Ceasuri Sfinte*. ed. cit., p. 196